

Relationship between Family Structure and Juvenile Delinquency (Field Study in Isfahan Correctional Center-2016)

*Samira Golkhandan*¹

1. Assistant Professor, Faculty Member in Department Criminal and Criminology, Faculty of Law, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran.
Email: Samira.Golkhandan@iau.ac.ir

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.298835.1542

Received:

16 March 2022

Accepted:

28 May 2022

Published:

22 August 2022

ABSTRACT

The family, as the first social unit and the smallest, is the only social structure with continuity and harmony that has existed for a long time in human life and fulfills the most important vital human needs and establishes its social relations. The structures of the family and the conditions that govern it have an undeniable impact on the behavior and future of children and their delinquency. This study was conducted, with the aim of investigating the effect of family role on juvenile delinquency of Isfahan Education Reform Center and with descriptive survey-analytical correlation research method (descriptive and inferential statistics) using SPSS software with three hypotheses, family structure (single parent, Economic, Population and immigration), parental characteristics

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

(delinquency, addiction and behavior) and family ecology. The results show that there is a significant relationship between family structure of single parent type with paternal death, parental characteristics and family ecology.

Keywords: Family, Delinquency, Juvenile, Isfahan Correctional Center.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Samira Golkhandan: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Competing interests: The author declare that they have no competing interests.

Citation:

Golkhandan, Samira. "Relationship between Family Structure and Juvenile Delinquency (Field Study in Isfahan Correctional Center-2016)" *Journal of Criminal Law and Criminology* 10, no. 19 (August 22, 2022): 207-235.

E x t e n d e d   A b s t r a c t

The family, as the first social unit and its smallest, is the only durable and harmonious social structure that has existed in human life for a long time and satisfies the most important vital desires of man and establishes his social relations. The family is also important because of the fundamental role it plays in shaping the personality of individuals. Psychologists have shown that in childhood, a person's ability to be indoctrinated, which is far greater than later, thus provides childhood education in fact provides the foundations of personality. Therefore, the family has a very significant role in building the personality and behavior of the individual and in fact is the determining factor of fate. Preliminary studies of crime that were influenced by sociology also paid special attention to factors such as family roles, broken home, patterns of family order and delinquency within the family as indicators to identify and explain delinquency. Sutherland's theory of preferential association as one of the most famous theories to explain criminal behavior states that people learn values from close and important people, the most obvious example of which is parents. These values contain criminal behavior or vice versa. As long as the weight of values is against criminal behavior, individuals will be law-abiding. But if values support criminal behavior, they will commit a crime. Hirsch, who introduced the most famous theory of social control as social constraints, considers the degree of connection between individuals and society as the cause of conformity or delinquency. Thus, people who belong to social groups such as the family are less likely to commit criminal acts. Balbi also paid special attention to the concept of emotional connection, or to put it simply, attachment, and believed that attachment is important because of the sense of security it creates. Because attachments are vital throughout life. Separation and loss can be critical, and this is especially evident in situations such as when a person loses a parent. Robert Merton attributes delinquency between the legitimate and illegitimate means of achieving the norms and values of a particular society, and emphasizes the fact that lower-class individuals have limited access to the legal means of achieving goals. Therefore, children and adolescents from low-income families are more likely to engage in deviant behavior. Ecology theory believes in the relationship between criminal activities and individuals' ecosystem, so that the neighborhoods themselves are important as a cause of crime and delinquency. Shaw and Makaki believed that social

life in some parts of the city took on a disorganized and damaged form, which was considered a suitable ground for delinquency.

This research has been made and collected directly and in the field in the correctional center of Isfahan province based on a researcher questionnaire. Research method; It is a descriptive survey and correlational research method.

The dependent variable is juvenile delinquency and the independent variables are:

- 1) Family structure with components of single parents, economic status, family population and being an immigrant
- 2) Characteristics of parents with components of parental delinquency and addiction in their aggressive and adaptive behavior towards children
- 3) Family ecosystem which was tested in the form of three hypotheses.

Hypothesis 1) there is a significant relationship between family structure and juvenile delinquency. The results showed that there is no significant relationship between single parent family structure due to divorce and delinquency, but there is a significant relationship between single parent family structure due to father's death as well as family economic structure and delinquency. On the other hand, there is no significant relationship between family demographic structure and delinquency. There is no significant relationship between family immigration and delinquency. Regarding the first hypothesis about the relationship between delinquency and the single-parent family due to divorce, the result was different from what was predicted. In addition to clinical subtypes, Wheeler and Huiler's research showed a significant relationship between delinquency and divorced families. However, research conducted in the research units indicates that divorce is not effective. Further research revealed that in the family of individuals, the subject of research was unhealthy emotional conditions, family stress was more in the form of hostility, aggression and even physical contact. According to Cory and McCord's research, the effect of parental conflict on delinquency is greater than the disintegration of the family. The relationship between delinquency and the single-parent family with the death of the father was significant in line with Bible and Ruby research. There is a significant relationship between the economic structure of the family and the delinquency of children. The oldest study in this field is related to Andre Michel Gray in the book *Comparative Ethical Statistics of England and France*. Murray and Eutting's research considers one of the conditions that can lead to delinquent behavior to be the poor economic conditions of the family. As

noted, Merton emphasizes the same finding that there was no significant relationship between delinquency and family population structure. Most of the units in the study had between one and three children, and contrary to the view of many researchers who consider the large number of children as one of the factors of delinquency, this study showed that population control could not prevent delinquency. Finally, this study showed that population control could not prevent crime. Finally, this study did not show a significant relationship between delinquency and family immigration.

Hypothesis 2: There is a significant and consistent relationship between parental characteristics and juvenile delinquency. The results of research on this hypothesis showed that there is a significant relationship between parental delinquency and child delinquency, as West and Farrington Wilson's research showed. There is a significant relationship between parents' addiction and their bad behavior with their children, such as punishment, beatings, violence, etc., due to the high vulnerability of their parents' children.

Hypothesis 3: There is a significant relationship between family ecosystem and juvenile delinquency. According to the findings of ecology theory in this study, most of the subjects were residents of neighborhoods whose neighborhoods were damaged in various ways and most of the residents of these neighborhoods were involved in delinquent behaviors. Accordingly, with the emergence of a new approach to curb crime and anomalies based on the study and confrontation with causal factors involved in delinquency, special attention should be paid to the family structure as one of the most important social institutions that has an undeniable impact on the behavior and future of children and adolescents. And tried to modify its structure in order to increase efficiency in dealing with crime.

This Page Intentionally Left Blank

رابطه ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان (مطالعه میدانی در کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان - ۱۳۹۵)

سمیرا گل خندان^۱

۱. استادیار، عضو هیأت علمی گروه جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران.

Email: Samira.Golkhandan@iau.ac.ir

چکیده:

خانواده به‌عنوان اولین واحد اجتماعی و کوچک‌ترین آن، یگانه ساختار اجتماعی با داوم و هماهنگی است که از دیرباز در زندگی بشر وجود داشته و برآورنده مهم‌ترین خواست‌های حیاتی انسانی و برقرارکننده روابط اجتماعی اوست. ساختار خانواده و شرایط حاکم بر آن تأثیر انکارناپذیری بر رفتار و آینده کودکان و بزهکاری آنها دارد. این پژوهش با هدف بررسی تأثیر نقش ساختار خانواده بر بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح تربیت استان اصفهان و با روش پژوهش توصیفی پیمایشی - تحلیلی همبستگی (آمار توصیفی و استنباطی) با استفاده از نرم‌افزار SPSS با طرح سه فرضیه، ساختار خانواده (تک والدینی، اقتصادی، جمعیت و مهاجر بودن)، ویژگی‌های والدین (بزهکاری، اعتیاد و نوع رفتار) و زیست‌بوم خانواده انجام شد. نتایج به دست آمده نشان داد که بین بزهکاری اطفال و نوجوانان و ساختار خانواده از نوع تک والدینی با فوت پدر و ساختار اقتصادی خانواده، ویژگی‌های والدین و زیست‌بوم

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

انجمن ایرانی حقوق جزا

انجمن ایرانی حقوق کیفری

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:
10.22034/IJLC.2022.298835.1542

تاریخ دریافت:
۲۵ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:
۷ خرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:
۳۱ مرداد ۱۴۰۱

خانواده رابطه معنادار وجود دارد.

کلیدواژه‌ها:

خانواده، بزهکاری، اطفال و نوجوانان، کانون اصلاح و تربیت اصفهان.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

سمیرا گل خندان: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

گل خندان، سمیرا «رابطه ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان (مطالعه میدانی در کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان - ۱۳۹۵)». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۰، ش. ۱۹ (۳۱ مرداد، ۱۴۰۰): ۲۰۷-۲۳۵.

مقدمه

خانواده عبارت است از گروهی از افراد (دو نفر یا بیشتر) که میان آنها روابط خویشاوندی برقرار است و در مکان واحدی زیست می‌کند. این گروه اختصاصاً در جوامع امروز از پدر، مادر و فرزندان تشکیل می‌گردد. به عبارت دیگر خانواده، سازمان یا نهاد اجتماعی است که مبتنی بر روابط خویشاوندی (سببی و نسبی) می‌باشد که در همه جا و همه زمان وجود دارد و بدون آن دوام و بقای جامعه میسر نخواهد شد.^۱ به عبارت دیگر خانواده نخستین نظام نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازمندی‌های حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه ضرورت تام دارد و از همه نهادهای اجتماعی طبیعی‌تر و خودی‌تر است. خانواده درعین حال که کوچک‌ترین واحد اجتماعی است، هسته اصلی جامعه، مبنا و پایه هر اجتماع بزرگ است.^۲

گذشته از این خانواده به جهت نقش اساسی که در شکل‌گیری شخصیت افراد ایفا می‌کند واجد اهمیت است. روان‌شناسان نشان داده‌اند که در دوران کودکی قابلیت تلقین‌پذیری شخص به مراتب از دوران‌های بعد بیشتر است، به این ترتیب تعلیم و تربیت دوران کودکی در واقع پایه‌های شخصیت را فراهم می‌آورد.^۳ بر همین اساس خانواده نقش بسیار قابل ملاحظه در سازندگی شخصیت و سلوک فرد دارد و در حقیقت عامل تعیین‌کننده سرنوشت است.

هر چند انسان از نظر خصائل اخلاقی و استعدادهای گوناگون و کیفیات روانی تا حد زیادی تحت تأثیر گذشتگان خویش است و قانون وراثت در جهاتی بر او حکومت دارد اما این نکته قابل توجه است که هیچ کودکی از مادر، به‌طور قطعی، تبهکار به دنیا نمی‌آید و هیچ فرزندی هم احترام به قانون را از هنگام ولادت با خود به همراه نمی‌آورد. در بادی امر این خانواده است که یکی از این دو راه را به سوی او می‌گشاید. بی‌گمان به همین دلیل است که ابواب تحقیقات متعدد و مطالعات عمیقی بر پایه جرم‌شناسی درباره روابط موجود بین تبهکاری از یک‌سو و اوضاع گوناگون خانوادگی از دیگر سو گشوده شده است.^۴ به عبارت دیگر مطالعات اولیه جرم که تحت تأثیر جامعه‌شناسی قرار داشتند، توجهی خاص را به عواملی همچون تنش‌های خانوادگی، خانه متلاشی، الگوهای نظم در خانواده و بزهکاری در درون خانواده به‌عنوان شاخص‌هایی برای شناخت و توضیح بزهکاری مبذول می‌داشتند.^۵

۱. منصور وثوقی و علی اکبر نیک خلق، *مبانی جامعه‌شناسی* (تهران: خردمند، ۱۳۷۵)، ۱۶۱.
۲. در این زمینه بند ۳ ماده ۱۶ اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام می‌دارد: «خانواده رکن طبیعی و اساسی اجتماع است و حق دارد از حمایت جامعه و دولت بهره‌مند شود.» اصل ۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز مقرر می‌دارد: «زآنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.»
۳. پرویز صانعی، *حقوق و اجتماع* (تهران: طرح نو، ۱۳۸۹)، ۵۰۲.
۴. مهدی کی‌نیا، *مبانی جرم‌شناسی*، جلد دوم (تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۵)، ۶۰۴.
۵. ویلیامز فرانک پی و ماری لین دی مک‌شین، *نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه حمید رضا ملک محمدی (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۳)، ۱۸۲ و ۱۸۳.

بر همین اساس پژوهش‌های متعدد ثابت کرده‌اند وقتی که فسادى موجب بروز اختلال در عمل طبیعى خانواده نسبت به فرد شود، در غالب موارد پس از مدتی شاهد بروز بزهکاری خواهیم بود.^۶ به عبارت دیگر خانواده دارای اختلال، اساس کج‌روی‌ها را در کودکی پایه‌گذاری می‌نماید که این امر در نوجوانی با شدت و حدت ظاهر می‌گردد.^۷

لذا نظر به اینکه در علت‌شناسی بزهکاری اطفال و نوجوانان، خانواده ایفاگر نقش مستقیم و بسیار مهم است، هدف این مقاله بررسی رابطه بین ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان در قالب سؤالات و فرضیه‌های ذیل می‌باشد.

۱- آیا بین ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد؟

۲- آیا بین ویژگی‌های والدین با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد؟

۳- آیا بین زیست‌بوم خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد؟

فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

۱- بین ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است؛

۲- بین ویژگی‌های والدین با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است؛

۳- بین زیست‌بوم خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است.

به این ترتیب با توجه به روند رو به رشد بزهکاری در ایران و پیامدهای زیان‌بار آن از قبیل افزایش هزینه‌های اجتماعی و شخصی، بررسی و شناسایی علل و عوامل بزهکاری از اهمیت بسزایی برخوردار است زیرا نقطه عطفی برای پیشگیری است. بر همین اساس در این مقاله تلاش بر آن است که با توجه به سؤالات و فرضیه‌های فوق به برخی عوامل مؤثر در بزهکاری نوجوانان پرداخته شود.

۱- ادبیات نظری پژوهش

۱-۱- نظریه معاشرت‌های ترجیحی^۸

نظریه معاشرت‌های ترجیحی ساترلند (۱۸۸۳-۱۹۵۰)^۹ به عنوان یکی از معروف‌ترین نظریه‌های تبیین رفتار مجرمانه بیان می‌دارد: «که رفتار مجرمانه بر شالوده همکنش‌هایی که با دیگران داریم و ارزش‌هایی که در طی این همکنش‌ها از دیگران دریافت می‌کنیم، بنا شده است. از نگاه ساترلند، مهم است که دریافت ارزش‌ها در «گروه‌های افراد صمیمی» اتفاق می‌افتد. یعنی ما ارزش‌ها را از انسان‌های نزدیک و مهم [که بارزترین مصداق آن، والدین می‌باشد] می‌آموزیم. این ارزش‌ها، حامی رفتار مجرمانه یا در نقطه مقابل آن هستند. تا آنجا که وزن ارزش‌ها، در نقطه مقابل رفتار مجرمانه است، ما قانون‌مدار خواهیم بود. اما اگر وزن ارزش‌ها، از رفتار مجرمانه حمایت نماید، مرتکب جرم

۶ ریموند گسن، جرم‌شناسی نظری، ترجمه مهدی کی نیا (تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۸۸)، ۱۸۳.

۷ هدایت‌الله ستوده، آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات) (تهران: آوای نور، ۱۳۸۹)، ۵۰.

8. Differential Associations Theory

9. Edwin Sutherland

خواهیم شد.^{۱۰} به این ترتیب چنانچه خانواده به لحاظ ساختار یا ویژگی‌های والدین یا شرایط دیگر، معیوب و دارای آسیب باشد چه بسا به عنوان یک گروه ترجیحی و صمیمی به طور مستقیم و آشکار یا غیر مستقیم و ضمنی ارزش‌های رفتاری را به فرزندان ارائه نماید که فرایند مجرم شدن آنها را محقق سازد یا نتواند رسالت خود را در برقراری تعادل وزنی ارزش‌های حامی قانون در مقابل ارزش‌های ناقض قانون انجام دهد و بر این اساس قانون‌گریزی فرزندان را موجب شود.

۱-۲- نظریه کنترل اجتماعی^{۱۱}

هیرشی (۱۹۳۵-۲۰۱۷)^{۱۲} معروف‌ترین نظریه کنترل اجتماعی که به نظریه قیود اجتماعی شهرت دارد را طی دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ مطرح کرد. به اعتقاد وی درجه پیوند میان افراد و جامعه علت هم‌نواپی یا بزهکاری آنها است.^{۱۳} مهم‌ترین مؤلفه این پیوند، وابستگی است. منظور، داشتن محبت و حساسیت نسبت به دیگران. گفته می‌شود وابستگی عنصر اصلی و ضروری برای درون‌برد ارزش‌ها و هنجارها است. به این ترتیب افرادی که به گروه‌های اجتماعی، مانند خانواده، سخت وابسته‌اند احتمال کمتری هست که مرتکب اعمال بزهکارانه شوند.^{۱۴} به عبارت دیگر وابستگی‌های اجتماعی قوی به کاهش رفتار بزهکارانه منجر می‌شود زیرا این وابستگی‌ها، فرد را نسبت به عقاید دیگر افراد، آگاه و حساس می‌کند. هیرشی از این مسأله نیز آگاه است که وابستگی شدید به گروه‌های بزهکار، دارای تأثیر عکس بوده و رفتار بزهکارانه را تشویق می‌کند.^{۱۵} لذا بر اساس این نظریه در خانواده‌ای که والدین یا یکی از آنها بزهکار یا معتاد بوده یا به علت رفتارهای خشن یا عواملی نظیر طلاق، فوت و ... روابط صمیمانه یا انگیزش‌های عاطفی بین والدین و فرزندان و در نتیجه وابستگی وجود ندارد احتمال بزهکاری فرزندان بیشتر است.

۱-۳- نظریه دلبستگی^{۱۶}

بالبی (۱۹۰۷-۱۹۹۰)^{۱۷} به مفهوم پیوند عاطفی یا به بیان ساده‌تر دلبستگی توجه ویژه‌ای داشت و معتقد بود دلبستگی به خاطر احساس امنیتی که ایجاد می‌کند دارای اهمیت است. چون دلبستگی‌ها در خلال زندگی، حیاتی محسوب می‌شوند، جدایی و از دست دادن‌ها ممکن است بحران‌زا باشد و این در مواردی همچون هنگامی که فردی والدش را از دست می‌دهد کاملاً مشهود است.^{۱۸} وی

۱۰. ساندرا والک لیت، *ساخت جرم‌شناسی*، ترجمه حمید رضا ملک محمدی، چاپ اول (تهران: میزان، ۱۳۸۶)، ۱۳۳.
11. Social Control Theory

12. Travis Hirschi

۱۳. محمدعلی حاجی ده آبادی، *جامعه‌شناسی جنایی* (قم: جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۹۵)، ۱۶۰.

۱۴. جرج ولد، توماس برنارد و جفری اسنیپس، *جرم‌شناسی نظری*، ترجمه علی شجاعی (تهران: سمت، ۱۳۹۰)، ۲۸۲.

۱۵. گینور مولویله و دیگران، *نظریه‌های جرم*، ترجمه حمید رضا ملک محمدی (تهران: میزان، ۱۳۸۹)، ۱۹۲.

16. Attachment Theory

17. John Bowlby

۱۸. ویلیام کرین، *نظریه‌های رشد (مفاهیم و کاربردها)*، ترجمه غلامرضا خوی نژاد و علیرضا رجایی (تهران: رشد)، ۱۰۶.

همچنین برای نخستین بار در سال ۱۹۴۶ به مطالعه خانواده‌های متلاشی شده و پیامد محرومیت از مادر، به‌عنوان عاملی که ممکن است موجب روان‌پریشی گردد، پرداخت. از آن زمان در ارتباط با اثر محرومیت از والدین (به ویژه محرومیت از مادر) و نقش آن در پیدایش مجرمان، بحث‌های زیادی مطرح شده است. بالبی به این نتیجه دست یافت که ۴۰ درصد از نمونه آماری وی از افراد بزهکار، در پنج سال نخست زندگی دچار محرومیت از مادر شده‌اند که این امر را باید با به وجود آمدن شخصیت‌های بی‌عاطفه و ضداجتماعی مرتبط دانست. براین اساس تجربه جدایی والدین، فقدان پدر یا مادر جانشین مانند پدر یا مادر ناتنی یا شخصیت‌های مشابه، اضطراب و استرس زیاد، تحمل بی‌ثباتی و ارتباط عاطفی ناقص می‌تواند شرایطی را به وجود آورد که زمینه مساعدی برای بروز جامعه‌ستیزی فراهم آید.^{۱۹} به این ترتیب وابستگی در نظریه هیرشی در قالب فرایند یادگیری به وجود می‌آید؛ یعنی فرد به رفتار والدین، معلمان و به‌طور کلی اشخاص مرجع توجه دارد و هرچه آنها توجه بیشتر و قضاوت مثبت نسبت به فرد داشته باشند، وابستگی بیشتر و به تبع آن فرد تلاش می‌کند رفتارش به‌گونه‌ای در راستای قضاوت مثبت باشد. به تعبیری درون‌برد ارزش‌ها و هنجارها بیشتر است. برعکس، هر چه اشخاص مرجع توجه کمتر و قضاوت منفی نسبت به فرد داشته باشند، وابستگی کمتر و احتمال پشت کردن به ارزش‌ها و هنجارها و در نهایت بزهکاری بیشتر است. اما دل‌بستگی در نظریه بالبی در قالب یک فرایند غریزی به وجود می‌آید؛ فرد یک کشش غریزی نسبت به مراقبان خود دارد به‌گونه‌ای که با جدایی از آنها دچار اضطراب و تشویش می‌شود که بر شکل‌گیری یک شخصیت بی‌عاطفه و ضداجتماعی نقش دارد.

۱-۴- نظریه‌های فشار^{۲۰}

رابرت مرتون^{۲۱} و بی‌هنجاری فعالیت نظری مرتون (۱۹۱۰-۲۰۰۳) بیشتر در ارتباط با شیوه‌ای بود که از آن طریق، تنش‌های میان ابزارهای مشروع و غیرمشروع دستیابی به هنجارها و ارزش‌های یک جامعه خاص به رفتار انحرافی منتهی می‌شود.^{۲۲} به عبارت دیگر این رفتار به شکل خاص، محصول پیدا شدن گسست میان اهداف فرهنگی یک جامعه و ابزارهای مشروع در دسترس برای نیل به آن اهداف است. این گفته مرتون که رفتار بزهکارانه و قانون‌شکن، محصول «تفاوت در دستیابی به اهداف موفق جامعه با ابزارهای مشروع است» به یک تفسیر کلاسیک جامعه‌شناختی تبدیل شد.^{۲۳} در این زمینه، مرتون بر این واقعیت تکیه می‌کرد که افراد طبقه فرودست دسترسی محدودی به ابزارهای قانونی به دست آوردن موفقیت‌آمیز

۱۹. علی حسین نجفی ابرند آبادی و حمید هاشم بیگی، *دانشنامه جرم‌شناسی* (تهران: گنج دانش، ۱۳۹۳)، ۱۲۷.
 ۲۰. Strain Theories
 ۲۱. Robert K. Merton

۲۲. والک لیت، پیشین، ۴۴.
 ۲۳. ملویل و دیگران، پیشین، ۱۸.

هدف‌ها دارند.^{۲۴} به‌این ترتیب اطفال و نوجوانان خانواده‌های طبقه پایین اقتصادی به احتمال زیاد در رفتار انحرافی درگیر می‌شوند.

۱-۵- نظریه زیست‌بوم^{۲۵}

واژه زیست‌بوم، آن‌گونه که امروز استفاده می‌شود، اغلب به ایده حفاظت از محیط‌زیست طبیعی ارتباط داده می‌شود. ولی زیست‌بوم در معنای اولیه‌اش شاخه‌ای از زیست‌شناسی است که در آن گیاهان و حیوانات در ارتباط‌های شان با یکدیگر و با زیستگاه طبیعی‌شان مطالعه می‌شوند.^{۲۶} تفکر زیست‌بوم‌شناسی جنایی که با نام‌های شاو (۱۸۹۵-۱۹۵۷)^{۲۷} و مک کی (۱۸۹۹-۱۹۸۰)^{۲۸} شناخته می‌شود بر این فرض استوار است که انسان نیز مانند گیاهان و جانوران در یک فضای طبیعی و مرزهای مشخصی، فعالیت و زندگی می‌کنند. همان‌گونه که گیاهان و جانوران زمانی رشد می‌کنند و بارور می‌شوند که با محیط‌زیست خود در تعادل و هماهنگی باشند و شرایط حیاتی کافی برای رشد و باروری داشته باشند، انسان‌ها نیز زمانی رشد می‌کنند و شکوفا می‌شوند که با محیط‌زیست خود در توازن و تعادل و هماهنگی باشند. در زندگی گیاهی و جانوری زمانی که شرایط حیاتی مناسب نیست مثلاً خاک، مناسب نیست یا فضای زیستی، کوچک و فشرده است یا هوای زیست‌بوم، آلوده است قدرت رشد و مانور از آنها گرفته می‌شود، انسان‌ها هم اگر با زیست‌بوم خود در توازن و هماهنگی نباشند نتایج و آثاری مشاهده می‌شود که ناشی از این عدم هماهنگی است. به عبارت دیگر زیست‌بوم انسان اگر واجد استانداردهای حداقلی یک زندگی متعادل و سالم از قبیل مسکن، اقتصاد و ... نباشد، رفتار ساکنان خود را دستخوش تحول می‌کند به‌نحوی که می‌توان پیش‌بینی کرد و انتظار داشت که با برهم خوردن تعادل و توازن زیستگاهی، افراد به سوی رفتارهای انحرافی و بزهکارانه گرایش پیدا کنند.^{۲۹} بر این اساس فعالیت‌های بزهکارانه به نحوی با زیست‌بوم افراد گره خورده است، به‌گونه‌ای که خود محله‌ها به‌عنوان عامل جرم و بزهکاری، مهم و مورد توجه می‌باشند.^{۳۰} شاو و مک کی بر این باور بودند که زندگی اجتماعی در برخی مناطق و مکان‌های شهر شیکاگو، چهره‌ای سامان‌گریز و دارای آسیب به خود می‌گیرد.^{۳۱} آنها پس از انجام پیمایش گسترده‌ای درباره توضیح بزهکاری اطفال و نوجوانان در شهر شیکاگو به وجود نواحی خاص بزهکاری در درون شهر پی بردند. تراکم بزهکاری بیش از پیش از مرکز شهر در حلقه‌های هم‌مرکز تشدید می‌شود. این نواحی جرم‌زا به‌عنوان زمینه

۲۴. ولد، برنارد و اسنیپس، پیشین، ۲۲۵.

25. Ecology Theory

۲۶. همان، ۱۹۴ و ۱۹۵.

27. Clifford R. Shaw

28. Henry D. McKay

۲۹. حاجی ده آبادی، پیشین، ۷۷ و ۷۸.

۳۰. ولد، برنارد و اسنیپس، پیشین، ۱۹۹ و ۲۰۶.

۳۱. والک لیت، پیشین، ۱۷۷.

مناسب برای بزهکاری مطرح می‌شوند.^{۳۲} به این ترتیب بعضی از محله‌ها جرم‌زا هستند. ثمره زندگی در این محله‌ها این است که قسمت عمده‌ای از ساکنان را به سوی جرم سوق می‌دهد.

۲- روش‌شناسی پژوهش و پردازش یافته‌ها

۲-۱- روش پژوهش و معرفی جامعه آماری و متغیرهای پژوهش

۲-۱-۱- روش پژوهش

این پژوهش به صورت مستقیم و میدانی در کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان و بر اساس پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری شده است. روش پژوهش؛ توصیفی از نوع پیمایشی و روش تحقیق تحلیلی همبستگی می‌باشد. نمونه‌ها به صورت تصادفی جمع‌آوری شده‌اند و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، داده‌های خام مورد نیاز از پرسشنامه‌ها جهت توصیف و آزمون فرضیه‌ها به کمک رایانه و نرم‌افزار استخراج گردیدند و سپس این داده‌ها از طریق نرم‌افزار spss با ورژن ۲۲ تجزیه و تحلیل شده و در دو مرحله به اطلاعات مورد استفاده در این تحقیق، تبدیل گردیدند. در مرحله اول که تجزیه و تحلیل توصیفی یا توصیف جمعیت موضوع پژوهش می‌باشد داده‌های جمع‌آوری شده به صورت جدول آمار توصیفی و فراوانی ارائه شده است و مرحله دوم که تجزیه و تحلیل استنباطی یافته‌ها می‌باشد، با استفاده از آزمون کای اسکور فرضیه‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند. روایی و پایایی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه به شرح جدول زیر می‌باشد:

بعد	آلفای کرونباخ
ساختار اقتصادی خانواده	۰/۶۸
سابقه بزهکاری والدین	۰/۷۹
رفتار والدین	۰/۶۶
زیست‌بوم	۰/۷۲
کل	۰/۷۵

۲-۱-۲- جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل اطفال و نوجوانان پسر بزهکار دارای سن ۱۱ تا ۲۰ سال مقیم در کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان در سال ۱۳۹۵ می‌باشد که در جداول ذیل به ترتیب توصیف سن و ماهیت بزه ارتكابی جمعیت موضوع پژوهش ارائه شده است:

۳۲. ژرژ پیکا، جرم‌شناسی، ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۵)، ۷۷.

جدول ۱- توصیف سن جمعیت موضوع پژوهش

سن	فراوانی	درصد
۱۱-۱۳ سال	۴۹	۱۲,۲
۱۴-۱۶ سال	۱۸۱	۴۵,۲
۱۷-۲۰ سال	۱۷۰	۴۲,۵
	۴۰۰	۱۰۰,۰

جدول ۲- توصیف ماهیت بزه ارتكابی جمعیت موضوع پژوهش

ماهیت بزه ارتكابی	فراوانی	درصد
آدم‌ربایی به قصد لواط	۱۲۴	۳۱
مواد مخدر	۴۹	۱۲/۲۵
سرقت	۱۰۹	۲۷/۲۵
رابطه نامشروع	۱۵	۳/۷۵
سایر جرایم	۱۰۳	۲۵/۷۵
	۴۰۰	۱۰۰

۲-۱-۳- معرفی و توصیف متغیرهای پژوهش

متغیرهای مستقل عبارتند از:

الف) ساختار خانواده با مؤلفه‌های تک والدینی، وضعیت اقتصادی، جمعیت و مهاجر بودن. که خانواده تک والدینی به خانواده‌ای اطلاق می‌شود که بر اثر یک رویداد قهری یا غیر قهری به صورت دائم دارای یک والد می‌باشد. رویدادهای اثرگذار مورد بررسی در این پژوهش فوت پدر، فوت مادر و طلاق می‌باشد. لذا تک والدینی غیر دائم به خاطر حبس، سفر و ... در این بررسی مطرح نمی‌باشد. بر اساس وضعیت اقتصادی یا به عبارتی ساختار اقتصادی خانواده با توجه به گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ متوسط درآمد خانوارهای شهری را ماهانه حدود بیست و سه میلیون ریال برآورد کرده بود. در این پژوهش خانواده‌های با درآمد ماهیانه کمتر از پنج میلیون ریال به لحاظ اقتصادی بسیار ضعیف و بین پنج میلیون ریال تا ده میلیون ریال ضعیف و بین ده میلیون ریال تا بیست و سه میلیون ریال متوسط و بالای بیست و سه میلیون ریال خوب تلقی شدند. در ساختار جمعیتی، خانواده‌های با تعداد فرزند بین یک تا سه، کم جمعیت و بیشتر از سه فرزند پر جمعیت فرض شده‌اند. درباره متغیر مهاجر نیز باید گفت مهاجرت به حرکت مردم از یک نقطه جغرافیایی به نقطه دیگر اطلاق می‌گردد. دلایلی که آدم‌ها برای مهاجرتشان به پیش می‌کشند متفاوتند و از کمبود منابع غذایی در یک منطقه تا آزارها و تعقیب‌های سیاسی و مذهبی را دربرمی‌گیرند. آدم‌ها اساساً برای یافتن فرصت‌های زندگی بهتر و سازنده‌تر، مهاجرت

می‌کنند،^{۳۳} بر این اساس متغیر مهاجر به خانواده‌هایی اطلاق می‌شود که از روستا یا شهرهای دیگر به شهر اصفهان مهاجرت کرده و سکنی گزیده‌اند به این ترتیب تأثیر هر یک از مؤلفه‌های متغیر مستقل بر متغیر وابسته یعنی بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان مورد بررسی قرار گرفته است.

ب) ویژگی‌های والدین: بر اساس این متغیر، سابقه بزهکاری والدین و اعتیاد و رفتار پرخاشگرانه و تنبیهی آنها نسبت به فرزندان در اثرگذاری بر متغیر وابسته یعنی بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان مورد بررسی قرار گرفته است.

ج) زیست‌بوم خانواده: منظور، ویژگی‌های محله‌ای است که خانواده در آن سکونت دارد. ویژگی‌هایی نظیر امکانات رفاهی، آموزشی، بهداشتی، تفریحی، ورزشی، حمل و نقل، قضای سبز، نظارت نهادهای کنترل رسمی مانند پلیس و ... می‌باشد. به گونه‌ای که بافت محله به لحاظ برخورداری یا محرومیت از امکانات فوق و در نتیجه تجمع خلافکاران یا تمرکز فعالیت‌های انحرافی یا بزهکارانه در آن بر متغیر وابسته یعنی بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان اثرگذار می‌باشد.

۲-۲- ارائه یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آنها

در این قسمت با استفاده از آزمون کای اسکور فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار گرفتند. فرضیه ۱: بین مؤلفه‌های ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است.

جدول ۱- نتایج آزمون کای اسکور طلاق والدین

سابقه طلاق در خانواده	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	مانده	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	سطح معناداری
دارد	۱۸۷	۲۰۰,۰	- ۱۳,۰	۱,۶۹ (۱)	۰,۱۹۴
ندارد	۲۱۳	۲۰۰,۰	۱۳,۰		
کل	۴۰۰				

جدول فوق نشان می‌دهد که درصد بالایی از واحدهای پژوهشی برخلاف تصور و یا انتظار پاسخ منفی به این سؤال داده‌اند که نشان‌دهنده این است که طلاق و جدایی والدین تأثیری بیشتر از بودن در کنار والدین بزهکار ندارد. سطح معناداری آزمون کای اسکور بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین طلاق والدین و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود ندارد.

۳۳. بروس کوئن، درآمدی به جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی (تهران: توتیا، ۱۳۹۱)، ۲۲۴.

جدول ۲- نتایج آزمون کای اسکور فوت والدین

فوت والدین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	مانده	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	سطح معناداری
پدر	۲۸۸	۲۰۰,۰	۸۸,۰	۷۷,۴۴ (۱)	۰۰۰
مادر	۱۱۲	۲۰۰,۰	- ۸۸,۰		
کل	۴۰۰				

جدول فوق نشان می‌دهد که فوت پدر می‌تواند تأثیر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان داشته باشد. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین فوت پدر و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۳- نتایج آزمون کای اسکور ساختار اقتصادی بر اساس درآمد خانواده

شغل پدر	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	مانده	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	سطح معناداری
درآمد خوب	۳۰	۱۰۰,۰	- ۷۰,۰	۱۱۸,۰ (۳)	۰۰۰
درآمد متوسط	۱۶۵	۱۰۰,۰	۶۵,۰		
درآمد ضعیف	۱۳۹	۱۰۰,۰	۳۹,۰		
درآمد بسیار ضعیف	۶۶	۱۰۰,۰	- ۳۴,۰		
کل	۴۰۰				

جدول فوق نشان می‌دهد که بین ساختار اقتصادی بر اساس درآمد خانواده و بزهکاری اطفال و نوجوانان کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان از لحاظ آماری رابطه معناداری وجود دارد. به‌گونه‌ای که ۲۰۵ نفر از افراد موضوع پژوهش در خانواده‌هایی بودند که دارای درآمد ضعیف یا بسیار ضعیف هستند. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰,۰۵ است که تأثیر معنادار این عامل را در بروز بزهکاری نشان می‌دهد.

جدول ۴- نتایج آزمون کای اسکور جمعیت خانواده

سطح معناداری	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	مانده	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	جمعیت خانواده
۰۰۰.	۱۵۶ (۱)	۱۲۵,۰	۲۰۰,۰	۳۲۵	۳-۱ نفر
		- ۱۲۵,۰	۲۰۰,۰	۷۵	بیش از ۳ نفر
				۴۰۰	کل

جدول فوق نشان می‌دهد که تعداد افراد خانواده اکثر واحدهای مورد پژوهش بین ۱ تا ۳ است و درصد کمی بیش از ۳ نفر می‌باشند. بنابراین کنترل جمعیت نتوانسته است مانع از ارتکاب بزه گردد. یا به عبارتی تأثیر عوامل دیگر بیش از تعداد افراد خانواده، در ارتکاب بزه مؤثر است. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین برعکس تصور موجود و حتی دیدگاه برخی محققین که کثرت جمعیت را یکی از عوامل بزهکاری می‌دانند، در این تحقیق رابطه بین جمعیت پایین خانواده و بزهکاری معنادار بوده است.

جدول ۵- نتایج آزمون کای اسکور مهاجر بودن خانواده

سطح معناداری	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	مانده	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	مهاجرت
۰.۷۶۴	۰.۹۰ (۱)	۳,۰	۲۰۰,۰	۲۰۳	دارد
		- ۳,۰	۲۰۰,۰	۱۹۷	ندارد
				۴۰۰	کل

جدول فوق نشان می‌دهد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش افراد مهاجر به اصفهان بودند. با اینکه فراوانی‌ها خیلی نزدیک است. سطح معناداری آزمون کای اسکور بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین مهاجر بودن خانواده و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود ندارد. فرضیه ۲: بین ویژگی‌های والدین با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است.

جدول ۶- نتایج آزمون کای اسکور سابقه کیفری یکی از والدین (بزهکاری والدین)

سطح معناداری	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	مانده	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	سابقه کیفری والدین
۰.۰۰۱	۱۰,۳۴ (۱)	- ۳۲,۰	۲۰۰,۰	۱۶۸	دارد
		۳۲,۰	۲۰۰,۰	۲۳۲	ندارد
				۴۰۰	کل

جدول فوق نشان می‌دهد که سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین سابقه کیفری یکی از والدین و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۷- نتایج آزمون کای اسکور اعتیاد والدین

سطح معناداری	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	مانده	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	اعتیاد والدین
۰.۰۰۰	۱۶,۰ (۱)	- ۴۰,۰	۲۰۰,۰	۱۶۰	دارد
		۴۰,۰	۲۰۰,۰	۲۴۰	ندارد
				۴۰۰	کل

جدول فوق نشان می‌دهد سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین اعتیاد والدین و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۸- نتایج آزمون کای اسکور رفتار والدین در بروز بزهکاری

سطح معناداری	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	مانده	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	نقش رفتار والدین در بزهکاری
۰.۰۰۰	۱۳۸,۹ (۲)	- ۲۶,۳	۱۳۳,۳	۱۰۷	مخالفم
		- ۸۰,۳	۱۳۳,۳	۵۳	نظری ندارم
		۱۰۶,۷	۱۳۳,۳	۲۴۰	موافقم
				۴۰۰	کل

جدول فوق نشان می‌دهد اکثریت قابل توجهی از مورد‌های پژوهشی (۲۴۰ نفر از اطفال) معتقدند رفتار والدین از جمله تنبیه بدنی و ... در بروز بزهکاری نقش داشته است. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین رفتار والدین و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین زیست‌بوم خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معنادار همسو مفروض است.

جدول ۹- نتایج آزمون کای اسکور زیست‌بوم خانواده

محل زندگی	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	مانده	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	سطح معناداری
موافقم	۲۲۵	۱۳۳,۳	۹۱,۷	۱۴۴ (۲)	...
متخلفم	۱۴۵	۱۳۳,۳	۱۱,۷		
نظری ندارم	۳۰	۱۳۳,۳	- ۱۰۳,۳		
کل	۴۰۰				

جدول فوق نشان می‌دهد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش اظهار داشته‌اند که زیستگاه آنها تأثیر بسزایی در ارتکاب بزه داشته است و نابسامانی و زیست‌بوم را در بروز بزه مؤثر دانسته‌اند. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین زیست‌بوم خانواده و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۱۰ نتایج آزمون کای اسکور مناطق جرم‌خیز اصفهان بین سال‌های ۹۲ تا ۹۵ زیست‌بوم خانواده

نواحی شهری	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	مانده	آماره کای اسکور (درجه آزادی)	سطح معناداری
۱	۲۰	۳۰٫۸	- ۱۰٫۸	۲۳۱٫۰۲ (۱۲)	...
۳	۶	۳۰٫۸	- ۲۴٫۸		
۴	۱۳	۳۰٫۸	- ۱۷٫۸		
۵	۴	۳۰٫۸	- ۲۶٫۸		
۶	۸۴	۳۰٫۸	- ۵۳٫۲		
۷	۴۸	۳۰٫۸	- ۱۷٫۲		
۸	۶۹	۳۰٫۸	۳۸٫۲		
۹	۲۹	۳۰٫۸	- ۱٫۸		
۱۰	۴۴	۳۰٫۸	۱۳٫۲		
۱۱	۱۶	۳۰٫۸	- ۱۴٫۸		
۱۲	۱۹	۳۰٫۸	- ۱۱٫۸		
۱۳	۱۶	۳۰٫۸	- ۱۴٫۸		
۱۴	۳۲	۳۰٫۸	۱٫۲		
کل	۴۰۰				

این جدول هم نشان می‌دهد که اکثریت واحدهای مورد پژوهش در منطقه ۶، ۷ و ۸ یعنی مناطقی که به لحاظ بافت محله دارای آسیب بوده و جرم‌خیز می‌باشند ساکن بودند. سطح معناداری آزمون کای اسکور کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین بین زیست‌بوم و بزهکاری اطفال و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد.

۲-۳- ارزیابی فرضیه‌ها

فرضیه اول

در جدول (۱) رابطه بزهکاری و خانواده تک والدینی بر اثر طلاق نتیجه متفاوتی از آنچه پیش‌بینی می‌شد به دست آمد. پیش‌بینی این بود که میزان بزهکاری در خانواده تک والدینی از نوع طلاق بالا باشد. مبنای این تصور و پیش‌بینی هم تحقیقاتی است که در این زمینه انجام شده است. علاوه بر دیدگاه‌های بالبی که به آن اشاره شد ویلر^{۳۴} نیز در تحقیقات خود دریافت که بسیاری از بزهکاران از

خانواده‌های گسسته از نوع طلاق می‌باشد.^{۳۵} هوپر^{۳۶} نیز معتقد است که ۸۰ الی ۹۰ درصد بزهکاری کودکان نتیجه طلاق و از هم پاشیدگی خانواده می‌باشد. هر چند چنین رقمی به‌وسیله سایر جرم‌شناسان تأیید نشده است، مع‌الوصف روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان همگی بر این عقیده‌اند که خانواده ناهماهنگ، مغشوش و از هم پاشیده، در هدایت افراد به سوی ناسازگاری و انحراف نقش فعالی دارند.^{۳۷} به‌این‌ترتیب اثر طلاق بر روی فرزندان متعلق به کانون از هم پاشیده بسیار شدید است. عقده‌ای غیر قابل تحمل و توأم با نفرت در آنان به وجود می‌آورد که به‌عنوان یک ضریب مثبت و عامل بسیار قوی برای بروز تبهکاری است. به‌گونه‌ای که از دیرباز یک همبستگی مثبت بین طلاق و بزهکاری مورد تأیید بوده است.^{۳۸}

این در حالی است که تحقیق انجام شده در واحدهای مورد پژوهش به عدم تأثیر طلاق اشاره دارد. در این زمینه بر اساس تحقیقاتی که از مددجویان کانون به عمل آمد مشخص شد در خانواده افراد موضوع پژوهش شرایط عاطفی ناسالم، تنش خانوادگی بیشتر به شکل خصومت، پرخاش و حتی برخورد فیزیکی حاکم است. به‌عبارت‌دیگر این افراد اگرچه از ساختار والدینی بهره‌مند هستند اما وجود اختلافات و نزاع‌های شدید چه بسا تأثیر مخرب‌تر از ساختار تک والدینی دارد. در این ارتباط، کوری^{۳۹} معتقد است که این عقیده که متلاشی شدن خانواده به خودی خود دارای اهمیتی حیاتی در ایجاد بزهکاری است اساساً برگرفته از یک سنت تحقیقاتی است که ضمن آن چنین پنداشته می‌شود که نبود پدر یا محرومیت از مادر در جریان رشد کودک به ویژه در سال‌های اولیه، تأثیری زبان‌بار را به دنبال دارد. اما این مسأله مورد مطالعه دقیق‌تر قرار نگرفته است... البته این بدان معنی نیست که از هم پاشیدگی خانواده، رخدادی خوب یا خنثی در زندگی کودکان است. بلکه عموماً این‌گونه نیست و بسیاری از تحقیقات نشان داده است که این مسأله می‌تواند حداقل در کوتاه‌مدت، آثاری مخرب بر جای گذارد و بر روی برخی کودکان نیز در درازمدت آثار خود را نشان دهد. اما تلقی آن به‌عنوان عامل اصلی در بروز بزهکاری در سایه عواملی دیگر مانند منازعات خانوادگی قرار می‌گیرد.^{۴۰} در همین زمینه مک کورد^{۴۱} تحقیقی جالب در خصوص رابطه میان خانواده‌های متلاشی و خانواده‌های دارای منازعه میان والدین و بزهکاری جدی بعدی به انجام رساند و نتایج تحقیق وی حکایت از آن دارد که اثر منازعه والدین بر روی ایجاد بزهکاری، بیشتر از متلاشی بودن خانواده است.^{۴۲} به‌این‌ترتیب این وجود یا فقدان اختلاف در خانواده است که دارای رابطه‌ای عمیق با بزهکاری می‌باشد نه طلاق و جدایی والدین و به عبارتی بودن یا نبودن مادر یا پدر در خانواده.

۳۵. حاجی ده آبادی، پیشین، ۲۲۷.

36. Heuyer

۳۷. علی نجفی توانا، جرم‌شناسی (تهران: آموزش و سنجش، ۱۳۹۲)، ۱۲۱ و ۳۳۰.

39. Currie

۳۸. کی نیا، پیشین، ۷۱۱ و ۷۸۸.

41. Mccord

۴۰. والک لیت، پیشین، ۱۸۵.

۴۲. همان، ۵۶۷.

نتایج جدول (۲) در خصوص رابطه بزهکاری و خانواده تک والدینی به خاطر فوت پدر نشان می‌دهد که فوت پدر می‌تواند یکی از عوامل بزهکاری باشد. برخی از جامعه‌شناسان خانواده‌های بی‌پدر را عامل اصلی تمامی مسائل اجتماعی، از افزایش جرم و جنایت تا ازدیاد هزینه‌های رفاهی حمایت از کودکان قلمداد کرده‌اند. برخی چنین استدلال کرده‌اند که کودکان هرگز به اعضای مؤثر یک گروه اجتماعی تبدیل نخواهند شد مگر اینکه در محیط بلافصل زندگی خود شاهد نمونه‌های دائمی گفت‌وگو و تبادل نظر، همیاری، توافق و سازش بین بزرگسالان باشند.^{۴۳} انجل و وروبوی^{۴۴} به این عقیده‌اند که فرزندان خانواده‌های تک والدین از تأثیر هر دو والد در یادگیری هنجارهای اجتماعی بی‌بهره هستند. مادران در این‌گونه خانواده‌ها، آمادگی کمتری برای ابراز احساسات و ایفای نقش‌های اجتماعی خود درباره فرزندان و زمان کمتری برای هدایت و تربیت آنها دارند.^{۴۵} نکته قابل توجه این است که تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد که تأثیر فقدان پدر به علت مرگ یا طلاق، بر فرزندان پسر بیشتر است و این‌گونه پسرها پرخاشگری و اضطراب بیشتری داشته و کنترل کمی بر خود دارند، از این‌رو زمینه‌های بیشتری برای بزهکاری آنها وجود دارد.^{۴۶} به این ترتیب این وضعیت که در جامعه‌شناسی از آن به پدر غایب^{۴۷} تعبیر می‌شود پیامدهای ناگواری بر فرزندان به ویژه پسران دارد. زیرا آنها در شرايطی رشد می‌کنند که هیچ مرجع مقتدری ندارند که به او تکیه کنند و در هنگام نیاز، پشت و پناه آنها باشد. این کمبود به تدریج تبدیل به عقده‌ای می‌شود که می‌تواند به صورت بزهکاری متجلی شود. البته نکته‌ای که باید در این زمینه در نظر داشت این است که محور قرار دادن اهمیت حضور پدر نباید موارد مربوط به حضور یک پدر با سوابق بزهکاری، معتاد یا بدرفتار که می‌تواند تأثیرات مسأله‌ساز بر روی اطفال و نوجوانان داشته باشد؛ به گونه‌ای که در فرضیه‌های بعد بررسی و تأیید شده است را مورد غفلت قرار دهد.

نتایج جدول شماره (۳) بیانگر این است که بین ساختار اقتصادی خانواده و بزهکاری فرزندان رابطه معنادار وجود دارد. در واقع بحث درباره اثر موقعیت و شرایط اقتصادی پدیده بزهکاری از دیرزمان وجود داشته و تاریخ بشر حکایت از آن دارد.^{۴۸} در این زمینه شاید قدیمی‌ترین و مستندترین نظریه‌های دارای یک جهت‌گیری نا-فردی^{۴۹}، آنهایی اند که رفتار مجرمانه را بر حسب تفاوت‌ها یا تأثیر اقتصادی تبیین می‌کنند. بحث‌های مربوط به وضع تأسف‌آور فقیران، همراه با بحث‌هایی در مورد پیامدهای نامطلوب فقر، همچون بیماری، جرم و ناامیدی، به روزگار باستان بازمی‌گردد. این بحث‌ها شماره گسترده‌ای از پژوهش‌های تجربی را به وجود آورده‌اند که ارتباط بین فقر و جرم را

۴۳. آنتونی گیدنز، جامعه‌شناسی، ترجمه حسین چاوشیان (تهران، نی، ۱۳۸۹)، ۲۷۰.

44. angel and worobry

۴۵. حاجی ده آبادی، پیشین، ۲۸۸

۴۶. همان، ۲۲۷.

47. absent father

۴۸. نجفی توانا، پیشین، ۲۳۸

49. nonindividual

بررسی می‌کنند.^{۵۰} قدیمی‌ترین بررسی در خصوص رابطه میان شرایط اقتصادی و جرم (که تقریباً همواره نامی از آن در متون جرم‌شناسی برده می‌شود) مربوط به آندره میشل گری^{۵۱} در کتاب «آمار اخلاقی مقایسه‌ای انگلستان و فرانسه» (۱۸۳۳) می‌شود. تحلیل گری (و تحلیل آدولف کتله^{۵۲} که در سال ۱۸۳۵ انتشار یافت) به شکلی بسیار دقیق و جزئی، مجموعه‌ای آماری از نقشه‌های بوم‌شناسی فرانسه را ارائه می‌کرد که در آن، نرخ‌های جرم در رابطه با موقعیت جغرافیایی و شرایط آب و هوایی، سطوح آموزش و شغل و اشتغال به چشم می‌خورد. تحلیل‌های کتله و گری، از آن جهت مهم بودند که پیشنهاد می‌کردند رابطه موجود بین شرایط اقتصادی، موقعیت جغرافیایی و جرم، در طی سال‌هایی زیاد، بازتولید شده بودند: به بیانی دیگر، رابطه‌ی شبه قانونی میان مؤلفه‌های اقتصادی و جرم وجود داشت یعنی نوعی «ماندگاری جرم» در شرایط خاص اقتصادی یا دیگر شرایط.^{۵۳} یوتینگ^{۵۴} نیز در تحقیق خود (۱۳۹۳) انواع شرایط و موقعیت‌های خانوادگی که می‌توانست به رفتار بزهکارانه منجر گردد مورد بررسی قرار داد که یکی از آن موارد، درآمد کم خانواده است.^{۵۵} موری^{۵۶} نیز یکی از نشانگرهای طبقه فرودست را عامل جرم می‌داند. از نگاه او، بزهکاران عادی، بیشتر اعضای طبقه فرودست هستند.^{۵۷} مرتون نیز همان‌گونه که اشاره شد برای تبیین تمرکز جرم در طبقه فرودست بر این واقعیت تکیه می‌کند که افراد طبقه فرودست دسترسی محدودی به ابزارهای قانونی به دست آوردن موفقیت‌آمیز اهداف مورد تأکید در فرهنگ جامعه دارند. بر همین اساس مقایسه کشورهای غنی و فقیر و خانواده‌های مرفه با گروه‌های اجتماعی کم‌درآمد مبین این واقعیت است که رابطه ملموسی بین تقلیل درآمد، با رفتارهای ناپه‌نجان، اعتیاد، فساد اخلاقی، طلاق، بی‌سوادی وجود دارد به عبارت دیگر کمبود یا فقدان درآمد تأثیر مستقیم بر شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی داشته و هر چه سطح درآمد افراد و خانواده‌ها کمتر باشد معضلات و مشکلات فرهنگی و اجتماعی بیشتر است.^{۵۸} به این ترتیب ساختار اقتصادی و درآمد پایین خانواده و پیامدهای برخاسته از آن که اثرات بسیار مهمی در روند کیفیت زندگی افراد دارد، یک عامل دخیل در ارتکاب رفتارهای بزهکارانه فرزندان می‌باشد. نتایج جدول (۴) در خصوص رابطه بین جمعیت خانواده و بزهکاری نشان می‌دهد که جمعیت خانواده اکثر واحدهای مورد پژوهش بین ۳ تا ۵ نفر می‌باشد یعنی اکثر خانواده‌ها بین ۱ تا ۳ فرزند داشتند و این امر حاکی از این است که برخلاف دیدگاه بسیاری از محققین که کثرت فرزندان را

۵۰. ولد، برنارد و اسنپس، پیشین، ۱۵۴.

51. andree Michel guerry

52. adolphe quetelet

۵۳. مایک مگوایر و دیگران، *دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد*، ترجمه حمید رضا ملک محمدی، جلد اول (تهران: میزان، ۱۳۸۹)، ۳۸۱.

54. utting

۵۵. والک لیت، پیشین، ۱۹۱.

56. murrar

۵۷. همان، ۱۸۹ و ۱۸۸

۵۸. نجفی توانا، پیشین، ۲۴۱ و ۲۴۲.

به‌عنوان یکی از عوامل بزهکاری تلقی می‌نمایند با این تعبیر که حساسیت در برابر عوامل عمومی بزهکاری در خانواده‌هایی که دارای فرزندان زیاد هستند افزایش می‌یابد و فرزندان این‌گونه خانواده‌ها آمادگی بیشتری برای ارتکاب جرم پیدا می‌کنند.^{۵۹} در این پژوهش نشان داد کنترل جمعیت نتوانسته است مانع ارتکاب جرم گردد یا به‌عبارت‌دیگر تأثیر عوامل دیگر بیش از تأثیر جمعیت خانواده و تعداد فرزندان در بزهکاری بوده است.

نتایج به دست آمده در جدول شماره (۵) حاکی از این است که بین مهاجرت و بزهکاری افراد موضوع پژوهش رابطه وجود ندارد. در زمینه تأثیر مهاجرت بر بزهکاری گفته می‌شود مشکلات سازگاری تازه‌واردان در محل جدید موجب افزایش تبهکاری آنها می‌شود به‌عبارت‌دیگر اشخاصی که در محل جدید وارد می‌شوند نمی‌توانند خود را با محیط جدید وفق دهند ناگزیر متحمل ناملایمات و تأثیر جرم‌زایی جلای از وطن می‌گردند.^{۶۰} اما به نظر می‌رسد در این زمینه باید وضع اجتماعی، اقتصادی، حرفه‌ای، زیست‌بوم، علل مهاجرت و کلیه اوضاع و احوال دسته‌های مختلف مهاجران مورد توجه قرار گیرد. در تحقیق انجام شده زیست‌بوم افراد موضوع پژوهش همان‌طور که توضیح داده خواهد شد آسیب‌زایی بیشتری داشته است به‌گونه‌ای که وصف مهاجر و بومی تحت‌الشعاع آن قرار گرفته است.

فرضیه دوم:

نتایج جدول (۶) در خصوص رابطه بین بزهکاری والدین و بزهکاری فرزندان بیانگر این است که این رابطه معنادار است. جملاتی مانند «پسر کو ندارد نشان از پدر» حکایت‌هایی از این دست‌اند. در اینجا نیز تحقیقاتی وجود دارد که بر این جملات قصار مهر تأیید می‌زند. مک کورد به این نکته اشاره می‌کند که پدران بزهکار، فرزندان بزهکار خواهند داشت. در مقام تأیید این یافته، وست و فارینگتون^{۶۱} در تحقیق درازمدت خود، دریافتند که داشتن پدر یا مادری که دارای محکومیت بوده، به بزهکاری بعدی کودک در دوران بلوغ و بزرگسالی می‌انجامد.^{۶۲} ویلسن^{۶۳} هم در بیرمنگام نشان داد که محکومیت داشتن والدین، عامل پیش‌بینی‌کننده برای محکومیت فرزندان یا اخطار گرفتن آنها است در این تحقیق، پسرانی که دارای والدین دارای محکومیت بودند، دو برابر بیشتر از دیگر پسران، محکومیت دریافت می‌کردند.^{۶۴} در افراد موضوع پژوهش بزهکاری و محکومیت والدین و موقعیت‌های مرتبط با آن فرزندان را تحت تأثیر قرار داده است، از قبیل دستگیری پدر یا مادر، شرکت در جلسات محاکمه، ملاقات فرزندان با والدین در زندان و غیره در انحراف و سوق دادن آنها به سمت بزهکاری مؤثر بوده است.

۵۹. کی‌نیا، پیشین، ۶۹۱.

۶۰. کی‌نیا، پیشین، ۲۶۲.

61. west and farrington

۶۲. ملویل و دیگران، پیشین، ۱۵۶.

63. Wilson

۶۴. مگوایر و دیگران، پیشین، ۵۶۹.

نتایج جدول (۷) در خصوص رابطه بین اعتیاد والدین و بزهکاری فرزندان حکایت از معنادار بودن این رابطه دارد. اعتیاد حالتی است که در اثر وابستگی جسمانی و روانی فرد نسبت به یک ماده مخدر به وجود می‌آید. وابستگی جسمانی از طریق ناراحتی و تشویش ناشی از محرومیت از ماده مخدر آشکار می‌شود و وابستگی روانی، در قالب دل‌بستگی و میل غیر قابل مقاومت نسبت به استعمال مواد مخدر متجلی می‌شود.^{۶۵} در واقع اعتیاد در خانواده عامل ایجاد فشار بالقوه‌ای است که اثرات نامطلوبی را برای اعضای آن ایجاد می‌کند. در این میان فرزندان در فضای نامساعدی قرار می‌گیرند که با ارجاع به معیارهای مطلق سلامت، ناسالم تلقی می‌شود. همچنین در مقایسه نسبی با دیگر همسالان خود در وضعیت ناپایدار و مطمئنی قرار می‌گیرند. در خانواده‌هایی که والدین درگیر مسأله اعتیادند، جایگاه و موقعیت اجتماعی اعضای خانواده به درستی تثبیت نمی‌شود. در این صورت است که پدر و مادر احترام چندانی در محیط خانواده ندارند و با ایجاد ناسازگاری و تنش بین اعضای خانواده این نهاد مهم اجتماعی به شکل کانونی آسیب‌زا متجلی می‌شود که در تأمین نیازهای فرزندان خود از جمله مراقبت، راهنمایی، آموزش، انضباط و نیازهای مربوط به سن فرزند و ... ناتوان می‌شود. در چنین بستری کیفیت زندگی به طور چشمگیری کاهش می‌یابد و بیشتر شدن آسیب‌پذیری فرزندان سبب بروز مشکلاتی نظیر کسالت و بیماری‌های روحی و روانی، اضطراب، افسردگی و ناامیدی بیشتر، یأس و سرخوردگی، استعداد ابتلا به بزهکاری و ... می‌شود.^{۶۶} پژوهش دیگر درباره نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت ایران حاکی از آن است که ۳۹ درصد از این نوجوانان دارای خانواده‌های گسیخته و معنادار بوده‌اند.^{۶۷} به این ترتیب با توجه به آسیب‌پذیری بالایی که فرزندان این والدین دارند بین این عامل و بزهکاری فرزندان همبستگی وجود دارد.

در خصوص جدول (۸) که رابطه بین بزهکاری و نوع رفتار تربیتی والدین را نشان می‌دهد، حکایت از این دارد که بین بزهکاری و نوع رفتار والدین با فرزند از قبیل تنبیه، کتک، خشونت و ... رابطه معنادار وجود دارد. نظریه جامعه‌پذیری در پرورشگری با تنبیه بدنی، مدعی است که تنبیه بدنی

۶۵ مواد مخدر را می‌توان بر اساس تأثیری که بر سیستم عصب مرکزی (مغز و سلسله اعصاب) می‌گذارند به سه دسته عمده تقسیم کرد: الف: محرک‌ها یا بالا برنده‌ها (stimulators = uppers) مانند کوکائین، کراک، کافئین، نیکوتین، و آمفتامینها. این‌گونه مواد فعالیت‌های سیستم عصب مرکزی مصرف‌کننده را تحریک و به طور موقت موجب هوشیاری و هیجان و فرونشستن خستگی او می‌شوند. اما مصرف دراز مدت این مواد قوی‌ترین تأثیرات فرسایشی را در بدن مصرف‌کننده دارد. ب: کندکننده‌ها یا پایین‌برنده‌ها (depressants = downers): مانند الکل، مواد افیونی (تریاک، هروئین، مرفین) و باریتوراتها. برخلاف محرک‌ها، مواد کندکننده موجب کاهش فعالیت سیستم عصبی از طریق تأثیر بر هیپوتالاموس مغز می‌شوند. ج: توهم‌زاها (hallucinogens) مانند ال سی دی و اکستازی که سیستم عصبی را مختل و درک مصرف‌کننده را از واقعیت، منحرف و غیر عادی می‌کند (رحمت‌الله صدیق سروستانی، *آسیب‌شناسی اجتماعی جامعه‌شناسی انحرافات*) (تهران: سمت ۱۳۸۹)، ۲۷۹ و ۱۸۰). در واحد‌های موضوع پژوهش اعتیاد به مواد مخدر از دسته دوم؛ تریاک و هروئین و دسته اول؛ کراک و شیشه می‌باشد.

۶۶ سمیه حقی و زهره نجفی اصل، «مطالعه جامعه‌شناختی بی‌ثباتی هویتی فرزندان در جریان اعتیاد والدین»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۰(۷۵)(۱۳۹۸)، ۱۷۶.

۶۷ حاجی ده آبادی، پیشین، ۲۲۹.

بچه‌ها (مانند سیلی زدن، مشت و لگد زدن) در طی فرایند تربیت و بزرگ شدن آنها به پرخاشگری برون‌گرا می‌انجامد و تنبیه روانی (مانند اینکه به بچه بگویند دوست ندارم، با او صحبت نکنند و تقصیرکاری را به گردن او بیندازند) به پرخاشگری درون‌گرا منجر می‌شود. همین پرخاشگری به‌عنوان یک محرک محسوب می‌شود که در سوق دادن افراد به خشونت و بزهکاری مؤثر می‌باشد.^{۶۸} هافمن^{۶۹} نیز نشان داد که برای اجرای انضباط، شیوه‌های گوناگونی وجود دارد که با بزهکاری ارتباط دارد. از این رهگذر، هافمن سه نوع روش انضباطی ذکر می‌کند: الف- اعمال قدرت: شامل استفاده از کیفرهای بدنی، انتقاد از کودک و تهدید به محرومیت‌های مادی. ب- کمتر دوست داشتن: بیان سرزنش اما نه به صورت بدنی و حفظ نسبی رابطه عاطفی. ج- استدلال: استدلال کردن برای کودک و سخن گفتن از پیامدهای رفتار کودک برای دیگران. از میان روش‌های انضباطی سه‌گانه فوق، مورد اعمال قدرت بیشترین رابطه را با بزهکاری کودکان داشت.^{۷۰} به این ترتیب نوع رفتار نامناسب با فرزندان می‌تواند مؤثرترین فنون تربیتی را خنثی نماید و با ایجاد فشار و استرس نقش مهمی بر انحراف و بزهکاری آنها داشته باشد.

نتیجه فرضیه سوم:

نتایج جدول (۹ و ۱۰) نشان می‌دهد بین زیست‌بوم فرد و بزهکاری رابطه وجود دارد. مطابق یافته‌های نظریه زیست‌بوم که به آن اشاره شد در این پژوهش نیز بیشتر افراد موضوع پژوهش ساکن محله‌هایی بودند که بافت آن محله‌ها از جهات گوناگون دارای آسیب بوده و اکثر ساکنان این محله‌ها درگیر رفتارهای بزهکارانه بوده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

از گذشته‌های دور، کارآمدترین سلاح بشر برای مهار جرم و ناهنجاری، تدابیر واکنشی و سرکوبگرانه بوده است. اما در طول سالیان دراز، این رویکرد نتوانسته است مشکل رو به رشد جرم و ناامنی حاصل از آن را متوقف کند. همین امر موجب ظهور رویکرد جدیدی مبتنی بر علت و معلول که به واسطه آن می‌توان بزهکاری را تبیین نمود، شود. بر این اساس واقعه مجرمانه نباید به‌عنوان یک موضوع حقوقی مشخص (بزه) مورد مطالعه قرار گیرد، بلکه لازم است آن را همچون پدیده‌ای اجتماعی و انسانی که نه فقط باید آن را یک فرد منتسب کرد که در آن صورت باید شخصیت او را شناخت و درک نمود بلکه به محیطی نیز که در آن عوامل متعدد در حال تأثیرگذاری بر یکدیگرند مربوط دانست. یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی در بروز بزهکاری، نقش خانواده است که در قالب ساختار، ویژگی‌های والدین و زیست‌بوم مورد بررسی قرار گرفته است. به لحاظ نظری مطابق نظریه‌های تلفیقی ساختار - فرایند می‌توان گفت ساختار معیوب خانواده به لحاظ اقتصادی و ویژگی‌های غیرقابل قبول والدین

۶۸ صدیق سروسستانی، پیشین، ۱۴۲ و ۱۴۳.

69. Hoffman

۷۰. ملویله و دیگران، پیشین، ۱۵۴ و ۱۵۵.

همراه با عوامل زیست‌بومی موجب اختلال در فرایند جامعه‌پذیری کودکان و تضعیف قیود اجتماعی هیرشی و در نتیجه بروز بزهکاری می‌شود. از طرف دیگر مطابق نظریه معاشرت‌های ترجیحی، یک خانواده با ساختار معیوب و ویژگی‌های غیرقابل قبول به‌عنوان یک گروه ترجیحی، اجتماعی شدن نابسند را موجب شده و همراه با عوامل زیست‌بومی منجر به تضعیف وابستگی به خانواده شده و در نهایت همسو با مفروضه‌های نظریه کنترل به بزهکاری منتهی می‌شود. در قالب ساختار، خانواده تک والدینی با فوت پدر و خانواده والدینی دارای تنش و منازعه مهم‌ترین نقش را در بزهکاری اطفال و نوجوانان می‌تواند داشته باشد. در این زمینه ورود مشاوران خانواده و مددکاران اجتماعی و در نهایت جدا کردن طفل یا نوجوان از خانواده دارای آسیب و سپردن او به مراجع ذی‌صلاح می‌تواند مفید فایده باشد. در همین قالب، شرایط اقتصادی و درآمد پایین خانواده یک جهت‌گیری علمی همراه با پیامدهای برخاسته از آن به سوی رفتارهای بزهکارانه دارد که توزیع عادلانه امکانات و خدمات اجتماعی متناسب با وضعیت اقتصادی افراد، پرداخت یارانه، فراهم آوردن فرصت‌های شغلی در خانواده‌های فاقد درآمد می‌تواند بر این همبستگی تأثیر بگذارد. در قالب ویژگی‌های والدین، بزهکاری والدین، اعتیاد و نوع رفتار آنها می‌تواند نقش قابل توجه در بزهکاری اطفال و نوجوانان داشته باشد. در این قلمرو نیز می‌توان به نقش نهادهای دولتی و غیردولتی حمایت‌گر در خصوص اصلاح والدین، ممانعت از رفت و آمد اطفال به محیط‌های دادگاه، زندان، تلاش جهت ترک اعتیاد والدین و اصلاح رفتار آنها با ارائه مشاوره و کارگاه‌های آموزشی جهت پیشگیری بزهکاری اطفال و نوجوانان اشاره نمود. در قالب زیست‌بوم نیز انجام اقدامات متعدد در زمینه‌های شهرسازی و نوسازی و معماری از قبیل ساخت پارک، بوستان، ورزشگاه، کتابخانه، تأسیس ادارات دولتی جهت برقراری ارتباط این محیط‌ها و با محیط سالم جامعه می‌تواند بافت آسیب‌زای این‌گونه زیستگاه‌ها را تغییر دهد و نقش مهم در پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان داشته باشد.

فهرست منابع

- پیکا، ژرژ. جرم‌شناسی. ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی. چاپ چهارم. تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۵.
- حاجی ده آبادی، محمد علی. جامعه‌شناسی جنایی. چاپ دوم. قم: جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۹۵.
- حقی، سمیه و زهره نجفی اصل. «مطالعه جامعه‌شناختی بی‌ثباتی هویتی فرزندان در جریان اعتیاد والدین». جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۰(۷۵)(۱۳۹۸): ۱۹۰-۱۷۵.
- ستوده، هدایت الله. آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). چاپ بیست و یکم. تهران: آوای نور، ۱۳۸۹.
- صاعی، پرویز. حقوق و اجتماع. چاپ دوم. تهران: طرح نو، ۱۳۸۹.
- صدیق سروستانی، رحمت الله. آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). چاپ ششم. تهران: سمت، ۱۳۸۹.
- فرانک پی، ویلیامز، مک شین، ماری لین دی. نظریه‌های جرم‌شناسی. ترجمه حمید رضا ملک محمدی. چاپ پنجم. تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۳.
- کی نیا، مهدی. مبانی جرم‌شناسی. جلد دوم. چاپ یازدهم. تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۵.
- کوئن، بروس. درآمدی به جامعه‌شناسی. ترجمه محسن ثلاثی. چاپ بیست و سوم. تهران: توتیا، ۱۳۹۱.
- گسن، ریموند. جرم‌شناسی نظری. ترجمه مهدی کی نیا. چاپ چهارم. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۸۸.
- گیدنز، آنتونی. جامعه‌شناسی. ترجمه حسین چاوشیان. چاپ ششم. تهران: نی، ۱۳۸۹.
- مگواریر، مایک، گان، راد مور، رینر، رابرت. دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد. جلد اول. ترجمه حمید رضا ملک محمدی. چاپ اول. تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۹.
- مگواریر، مایک، مورگان، راد، رینر، رابرت. دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد. جلد دوم. ترجمه حمید رضا ملک محمدی. چاپ اول. تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۳.
- ملویل، گینور، مورگان، کیت، نوریس، گارت و والکینگتن، زئو. نظریه‌های جرم. ترجمه حمید رضا ملک محمدی. چاپ اول. تهران: میزان، ۱۳۸۹.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. «تقریرات جامعه‌شناسی جنایی»، دسترسی در: lawest.ir ، 1391.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین و حمید هاشم بیکی. دانشنامه جرم‌شناسی. چاپ سوم. تهران: گنج دانش، ۱۳۹۳.
- نجفی توانا، علی. جرم‌شناسی. چاپ شانزدهم. تهران: آموزش و سنجش، ۱۳۹۲.
- والک لیت، ساندر. شناخت جرم‌شناسی. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی. چاپ اول. تهران: میزان، ۱۳۸۶.
- کرین، ویلیام. نظریه‌های رشد (مفاهیم و کاربردها). ترجمه غلامرضا خوی نژاد و علیرضا رجایی. چاپ پنجم. تهران: رشد ، ۱۳۹۸.
- وثوقی، منصور و علی اکبر نیک خلق. مبانی جامعه‌شناسی. چاپ دهم، تهران: خردمند ، ۱۳۷۵.
- ولد، جرح، توماس برنارد و جفری استنیس. جرم‌شناسی نظری. ترجمه علی شجاعی. چاپ چهارم. تهران: سمت، ۱۳۹۰.

This Page Intentionally Left Blank